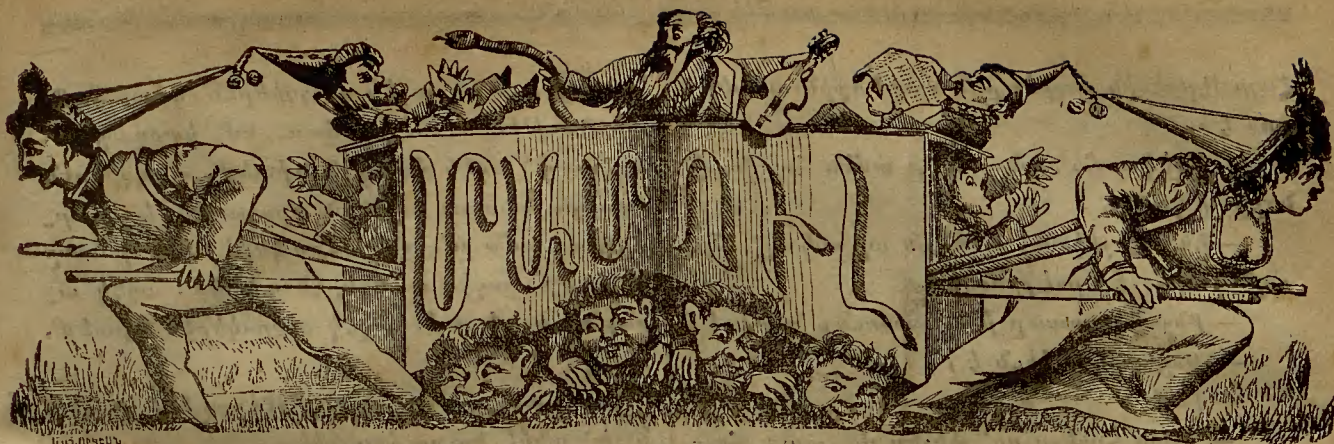

ԹԻՒ 270 Ե. ՏԱՐԻ 2. ԵՐԶԱՆ

1873

ՄԱՐՏ 28 ՉՈՐԵՒԵՄԱՐԹԻ

Մամոյ իւրաքանչիւր շրջանը՝ 52 օրինակ է :
Ստորագրութեան տեղն է Պօլիս , Զինճիրի—խան վերելարի
թիւ 18 :
Գուրս երթալիք թերթից փօստայի ծախքը տունդին վրայ է :

Շրջանին գինը դահեկան կանխիկ	60
Կիսաշրջանը » »	50
Մէկ թիւը փարայ » »	50
Խառնուցմանց տողն է դահեկան	2

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴՈՅ ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԸ

Մէկը կայ մէկը չիկայ մէկ Ուսումնական
Խորհուրդ մը կայ եղեր . ասիկայ ազգին վար-
ժարանացը վրայ հսկողութիւն ընելու իրաւունք
և հոգ ու խնամք տանելու պաշտօն ունի ե-
ղեր . սակայն քունը աչքէն չը փախչիր , ու գը-
լուխը բարձին վրայէն վեր չելլեր եղեր , ուս-
տի իր գործերը տեսնելու համար իր տեղը
յանձնաժողով մ'ընտրեր է , ու ինքն ալ բան-
ճար ժողովուրդացիներ է եղեր . . .

Վօլթէր ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը
արթնցնելու համար այսպէս կըսկսէր . մենք
ալ ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը քննաքննելու
համար այս կերպով կ'սկսինք , որովհետեւ մեր
մամիկը մեզ ասանկ կը քննաքննէր , սակայն պատ-
մածնիս երազ չը կարծուի :

Իրօք Ուսումնական Խորհուրդը յատուկ
յանձնաժողով մ'ընտրեր է , որ վարժարաննե-
րուն մէջը կամ դուրսը և կամ քիթէմիտներուն
վրան գտնուող վարժապետները քննէ , կարո-
ղութիւննին ստուգէ և ըստ այնմ ձեռքերնին
մէյ մէկ վկայագիր տայ , որ մէկ դպրոցէն ել-
նեն ուրիշ դպրոց մը մտնելու ըլլաննէ՝ երկար
բարակ հոգաբարձուներուն քննութիւն տալու
պարտաւոր չըլլան , այլ ձեռու ընին գտնուած

վկայագիրը տեսնելով , այս՝ Բրօֆէֆօր Էմիլ
է , աս ալ Էմիլն է , այս ինչն ալ Էմիլն է ,
միւսն ալ Էմիլն է , տահա միւսն ալ Էմիլն է
ըսելով (ասիկայ բժիշկ տէյի չը հասկցուի , գը-
րականութեան ու գիտնականութեան մէջ ալ
Էմիլներ կան , ասոնք գլուխ կը պատուեն ,
բուն մեր գիտցած Էմիլներն ալ գլուխ կը
չինեն) ինչ և է , ասոնց ամեն մէկուն հմուտ-
թիւնն ու արժանիքը ճանչնալով , անոր համե-
մատ դաս մը յատկացնեն իրենց . ամսական
յատկացնելու պայմանը այդ վկայագիրէն դուրս
է : Այնպէս որ սոյն յանձնաժողովը վկայագիրը
ձեռքը չունեցող վարժապետ մը պիտի ստիպուի
կամ չարչին երթալ Բելլալլալու կամ քա-
հանայ և կամ վարժապետ օժուելու :

Անցեալ օր վարժապետին մէկը յանձնաժո-
ղովը կը ներկայանայ և կը խնդրէ որ իրեն ար-
ժանաւոր վկայական մը տան :

— Ի՞նչ դաս կուտաս . կը հարցնէ ատենա-
պետը :

— Հօյկաբանութիւն , կը պատասխանէ վար-
ժապետը :

— Ո՞ր դասագիրքն ընտրած էք :

— Փափագեանիին :

— Ադ չեղաւ :

— Ի՞նչու , չը հաւնեցա՞ք , անիկայ ասը

Հայր Արսէնին տարերքին տարերքին տարերքըն է :

— Աղէկ ամա , անոր մէջը ամեն հոլովում ները չը կան ,

— Ինչէ՞ն չիկան , ամենքն ալ ամբողջ են , որը պակաս է , ըսէք նայիմ :

— Ընթանի՞ր բառը ի՞նչ մասունք բանի է :

— Չայնարկութիւնն է ,

— Ինչէ՞ն .

— Անոր համար որ՝ գիշեր մը տուն հաց չիտանիմ նէ՝ ալ դուք էօֆ , Բէֆֆը մտիկ ըրէք :

— Ադ քու քերականութեանդ մէջ ա տանկ է , դասագիրքիդ մէջը ի՞նչպէս գրուած է , ո՞ր բառին վրայ կը հոլովուի ,

— Թշուառութեան վրայ .

— Ատ ալ չեղաւ .

— Ճանըմ իմ դասագիրքիս մէջ ատանկ բառ չիկայ ,

— Լաւ , դասագիրքի բառը կայ ետ ,

— Ատիկայ կայ .

— Աս ի՞նչ մասունք բանի է ,

— Ածական է ,

— Ատ ալ չը գիտցար , գոյական է .

— Ի՞նչպէս գոյական է , անիկայ ածական է , դուք հիշ ամական չառած ունի՞ր , ես ամառ գլխէն օր մը անդին ամական չառնեմ նէ , ան գիշերը մինչև լոյս հաւկիթ կածեմ :

— Շատ լաւ , գնա՛ տէ , մենք քեզի կը կանչենք :

Քիչ մը ետքը ուրիշ վարժապետ մը ներս կը մտնէ ,

— Դո՛ւք ի՞նչ դաս կուտաք , Միւսիւ .

— Ի՞նչ որ ըսէք նէ՝ դաս կուտամ ես .

— Ի՞նչ են գիտցածներդ , ըսէք տեսներք ,

— Ինչերնո՞ւդ պէտք , վկայականս տուէք երթամ :

— Առանց քննելու վկայական կը տրուի՞ .

— Ո՛վ պիտի քննէ , դո՛ւք , նախ ձեր մէջէն ինծի չափ բան գիտցող չիկայ ,

— Պոյէդ անանկ բան մը չերևար ամա , փլաս չունի ըսէ՛ նայինք ,

— Նախ ես աղէկ գաղղիներէն գիտեմ , Պ . տը Մուծիէին առջևը ճառ եմ կարդացեր , երկրորդ՝ աղէկ հայերէն գիտեմ , գաղղիներէն ոտանաւորները հայերէն գրաբառի կը դարձնեմ , ամա շո՛ւտ մերաքս կելլէ , կիս_կատար կը ձգեմ . աղէկ տաճկերէն գիտեմ , աղէկ արաբերէն գիտեմ , աղէկ պարսկերէն գիտեմ , աղէկ

— Հասկըցա՛նք . դուք Մէարիֆին դացէք նախ՝ անկէ ետքը հոս եկէք .

Այս միջոցին ուրիշ վարժապետ մը ներս կը մտնէ ,

— Էֆէնտիներ , ինծի վկայական մը կուտա՞լ ,

— Դո՛ւք ինչ կը սովորեցնէք ,

— Ես մանկավարժ եմ , տղայքը լաւ մը կը կրթեմ ,

— Ինչ գրութեան կը հետեւիք :

— Հայկական դրութեան ,

— Ի՞նչ միջոց կը գործածէք :

— Թաթ ու ֆալախայ :

— Ատոնք բարբարոսութեան դարէն մնացած են :

— Աշակերտներս ալ քաղաքակրթեալ դրուն զաւկները չե՛ն ա՛ :

— Ուրի՛շ ի՞նչ չափաւորեալ միջոց կը գործածես :

— Չը ծեծեմ նէ՝ երբեմն կը հայհոյեմ :

— Օ հօ՛ , այդ հիշ չեղաւ , տղայոց բարոյականը բոլորովին կը խանգարես :

— Ի՞նչ , կը խանգարեմ մի . անոնք հայհոյութեան մէջ ինէ շատ անցած են . ես մէկ մը հայհոյեմ նէ՝ անոնք տասը հայհոյութիւն կընեն . ի՞նչ ընեմ , հասկըցած լեզունովին խօսելու է :

— Չեղի վկայական տալու արժանիք մը չը տեսնուիր վրանիդ :

— Ինչի՞ արժանիք տեսաք նէ՝ անո՛ր վկայականը տուէք :

— Հելէ մէկ կողմ կեցէք , դուք :

Եկո՛ւ նայինք , տիրացո՛ւ Թադոս , դուն ի՞նչ կուզես նայինք :

— Բան մը կը բաժնէք կոր եղեր, մատաղ է ի՛նչ է, անկէ՛ կուզեմ:

— Եւ ի՞նչ գիտես նայինք:

— Ես ի՛նչ գիտեամ ի՛նչ գիտեմ, ես ալ գիտցածս չաշքըմիշ ըրեր եմ, սա վկայական է, ի՛նչ է, իշտէ ա՛ն տուէք:

— Աղէկ ամա, կարողութիւնդ չը քննած, ի՛նչպէս կըլլայ:

— Օ՛, կարողութիւնս տեղն է:

— Քու ըսելովդ չ'ըլլար, ինչէ՞ն յայտնի է:

— Ե՛հ, հալէպ ծնտա ըսա, արշըն պուն տայ, մէջերնուդ ո՛վ որ զօրաւոր է նէ՛ թո՛ղ դէմս ելլէ, կարողութիւնս կը ցուցունեմ անոր:

— Աս չե՛նք հարցըներ կոր, Բէհլիվանու թեան վկայագիր չը պիտի տանք. սա վիճակդ հասկընալ կուզենք:

— Հա՛, վիճակս հասկնալ կուզէք, էյ բէք աղէկ մը չէ. քանի մը զըշ. ամսականս եւեթնեւ տաք նէ՛ գէշ չըլլար:

— Ճանըմ, ուսմա՛ն վիճակդ, ըսել կուզեմ:

— Առաջ ի՛մ վիճակս հասկցէ՛ք տէ, ե՛տքը, բանն անոր վրայ է:

— Աղէկ ամա, ան քու ըսած վիճակդ մեղի օգուտ մը չունի:

— Անանկ է նէ՛ ձեր տալիք վկայականս ալ ինծի՛ օգուտ մը չունի, մնաք բարով, կե՛նէ դուք ձեր գիտցածը՝ ես ալ իմ գիտցածս:

Կիմանամք որ յանձնաժողովը դեռ վկայական մ'ալ չէ կրցեր տալ. վարժապետներն ալ ամեն օր զլիսունուն միսը ուտելնուն, ալ համբերութիւննին հատնելով հրաժարական պիտի տան եղեր:

Աչքը լոյս, Ուսումնական խորհրդին, կէ՛նէ գործ բացուեցաւ իրեն. ասոնք հրաժարին նէ՛ տեղերնին նորե՛րը ընտրելու պիտի աշխատի:

Քնհատութիւնը ի՛նչպէս պիտի կտրէ՛ ա՛նոր խելքերնիս չը հասնիր կոր:

ՔՕՄԻՔ ՔԱՐՈՁԻՉՆԵՐԸ

Ատենէ մը ի վեր է, քանի մեծ պահք մը տեր ենք նէ՛ մեր ժողովրդեան մէկ մասին մէջ,

թէ այր և թէ կին, կրօնական շերմեանդու թիւն մը կը տեսնուի, ամեն կիրակի եկեղեցի երթալով քարոզ լսելու կ'արտօրան եղեր:

Շիտակը կանանց համար բան մը չենք ըսեր, վասնզի ասոնց պորտը վերնատունը կը տեր են, սակայն երիկ մարդոց համար զարմանքնիս չը կրցանք բռնել, որովհետեւ մեզի անանկ կըսեն թէ ասոնց վրայ հաւատոյ ու կրօնի մասին կատարեալ կամ ապագանի անտարբերութիւն մը տիրեր է. ուստի մենք ալ այս բանին գաղտնիքը իմանալ ուզեցինք:

Կր մտածէինք թէ արդեօք Պենտէկոստէն չեկած՝ շնորհք իջե՛ր է վրանին. միւս կողմէն ալ ինքրեքննուս կըսէինք թէ ի՛նչու Պալատին ժողովուրդը շերմեանդ ըլլայ Իսկիւտարինը չըլլայ, կամ Պէշիքթաշինն ըլլայ և Օրթադիւղինը չ'ըլլայ: Աս բանը մեզ տարակոյսի մէջ ձըգեց, ուստի աս կիրակի բռնեցինք մեր Մեփիստովիւր լրտես զրկեցինք, հասկնալու համար թէ ուսկի՛ց յառաջ կուգար այս կրօնական ֆէնօհիսը:

Մարդը Բիւշան է եղեր երթալուն, խընդալէն քիչ մնացեր է կը ճաթի կոր եղեր, հաղիւ ինքզինքը դուրս է նետեր եկեղեցիէն: Մեծ պահոց ու ապաշխարութեան օրով ամեն մարդ հոն կ'երթայ իր մեղքերը լալու, ընդհակառակն քարոզիչները իրենց ապաշխարութեան քարոզներովը խնդացնելու ու զուարճացնելու ելեր են ժողովուրդները:

Այս բանը թո՛ղ որ մեր խղճին կը դպչի, եկու տե՛ս որ մեր արուեստին և շահուն ալ կը դպչի, վասնզի շիտակն ըսելու համար, հասարակութիւնը խնդացնելու և զուարճացնելու ի՛նչպէս մենք առած ենք, մեզի կը պատկանի այդ:

Ասիկայ նախանձու համար չենք ըսեր, բայց մենք մեր արհեստին և պաշտօնին պատիւը լաւ կը ճանչնանք. Մամուլ այս բանը ո՛չ միայն քարոզիչներուն չը կընար ներել, այլ նոյն իսկ լուրջ լրագրաց մէջ անգամ, օրինակի համար «Էօլիւ-Էսպան» լուրջ Մանգուլմէին մէջն անգամ հէ՛յ վա՛հ, չի փայտէ, սախավէթեար:

վէ ուխտով թղարար, եւն չօխ բառեր ու գըր ուածներ պիւն տեսնելու ըլլայ նէ՝ ատէթա նախանձը կը շարժի. ո՞ր մնաց վարդապետնեւրուն չօխ քարոզները :

Մենք ալ կըսենք թէ ինչո՞ւ ասանկ արտօնօք հախը եկեղեցի վազելու վրայ են, մէյեր զբօսանք կայ, հեպառ կայ եղեր, և ոչ թէ բորեպաշտութեան հրաշքներ, վասն զի մենք անանկ գիտենք որ ալ ատանկ դարձի հրաշքներուն դարերն անցած է : Մենք աս բանը չենք կրնար ներել ուրիշին, ինչու որ այդ վեր իրաւունքն է, և ուրիշը իրաւունք չունի մեր արհեստը գործելու, վասն զի մենք ատոր համար տարին քանի մը անդամ երկու կամ երեք ամսուան չէլէ ով տուրք մը կը վճարենք կոր, անանկ տուրք չը վճարելով՝ ելլել ժողովուրդը զուարճացնել, ատ ըլլալիք բան չէ :

Բայց պիտի ըսեն թէ, ի՞նչ ընեն, այդ մարդիկն ալ, ատկէ տարբեր կերպով քարոզ չեն կրնար խօսիլ, ատ են սովորեւ մինակ, հիմայ նորէն դպրատո՞ւն երթան քարոզի լեզու սորվելու :

Աղէկ ա՛, ժամն ալ հեպառի սրճարաններ դարցնելուն հիւսիսէն չիկայ եա՛, կամ չէնք չնորհք թող քարոզներ խօսին որ ժողովրդին ալ ջերմեանդ ութիւնը արծարծի. կամ եթէ կատակաբանութենէն զատ ուրիշ լեզուով չեն կրնար խօսիլնէ, թող մեր գրասենեակը գան մեզի խօսին այդ քարոզները, հաղըր մենք ալ նիւթ ու ատանկ մարդիկներ կը փնտռենք կոր, ժամուցնին ալ կուտանք պօլ պօլ :

Մեր այս ազդարարութիւնը մոտիկ չընող քարոզիչները՝ ուրիշ անգամ յականէ յանուանէ մեր գրասենեակը պիտի հրաւիրենք :

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳՏՆԵԼՈՒ ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ ՄԸ

Շատերը երկար ատենէ ի վեր կը բամբասեն մեր Ազգը թէ, միշտ իւր ամենմէկ ըրած բանին մէջ օտար ազդաց կը հետեւի և ամեն ատեն անոնց նմանիլ կուզէ :

Ասիկայ պարզապէս զրպարտութիւն մընէ, վասն զի մենք իրենց մարդ ցուցունենք, և խմբագիրի պէս մարդիկ . . .

— Խմբագիր ըսածդ ալ դարձեալ մարդ չէ՞, պիտի ըսեն թերեւս :

— Ո՛չ, խմբագիր ըսածդ մէկուկէս մարդ է, ասոնք ինքզինքնին կառավարելէն յետոյ, մէկ մ'ալ անհամար հասարակութեան խելացի խելացի խորհուրդներ տալու պաշտօն ալ ունին : Մեր մէջ անանկ մարդիկ կան որ, մենէ առաջ խմբագրին մէկուն ըսածին պէս, իրենք իրենց ձեռքովը ուղիւստին անգամ չեն կըրնար կապել, ո՞ր մնաց ուրիշին խորհուրդ տալ :

Ասանկ խմբագիրի պէս մարդիկ պիտի ցուցունենք, որ քիթերնին օտարազգիներուն թերթերէն ու խնդիրներէն դուրս չեն կրնար հանել, անոնց ամեն մէկ տիրջամասին, բօլիթիքին ու գաղտնեացը վերահասու եղած են, որ ամեն ազդէ ելող լրագրաց ու խմբագրաց սկզբունքն ու ընթացքը կը ճանչեն, սակայն անոնց գացած ճամբուն չեն հետեւիլ :

— Ի՞նչ բանի մէջ :

— Թերթերնուն բաժանորդ գտնելու միջոցին մէջ :

Ի՞նչ ալ դժուար արհեստ, հոգնէ՛, աշխատէ՛, խորհէ՛, ու մինչև գլխուդ թասն ալ ճաթեցնելու չափ մտածէ՛ որ օգտակար խորհուրդ մը գտնես. գտա՛ր մի, նորէն հոգնելու է որ խորհուրդդ հաղորդելու մարդ գտնես, աս ալ գտա՛ր մի, դարձեալ հոգնելու է որ ըսածիդ վրայ համոզես դիմացինդ :

Ո՞ր գտնենք Մանգումէի պէս խմբագիր մը, որ տուած խորհուրդին համար ուզողը կը լսէ, չուզողը չըլսեր ըսելով, մէկ կողմէն բաժանորդներուն հիւսիսէն իր Պանքան քաջելու վրայ ըլլայ, բայց եկու նայէ որ ասիկայ ալ հայ չէ, օր մը պոչը քիչ ալ խառնէ եղաւնէ՛ ես հայ չեմ, չինկեանէ եմ պօռաց. աս մեզի պէտք չէ եա՛, մեր ըսածը հայ խմբագրաց համար է :

— Աս որչափ աշխատութիւն, և այս ամենը ի՞նչ բանի համար :

— Հը՛, դիմացինիդ թերթ մը թուղթ տալով քսանը հինգ բարա բրցընելու համար, բայց զարմանալի՛ն որն է, եկու տե՛ս որ ասոր մէջն ալ չեն յաջողիր։

Խմբագրին մէկը ըսենք թէ Գատլ-գիւղ կը նստի, հոն ինչ և է քանի մը բաժանորդ գտա՞ւ մի, հայտէ անկէ կը նայիս որ կելլէ շիտակ Պալատ կը փոխադրէ իր տունը։ Եղբայր ինչո՞ւ ելար առջի նստած տեղէդ, հարցընես նէ՛ — սիրելիս, այն տեղի օդը ինծի չեկաւ կըսէ։ — Էյ իրաւունք ունիս, որչափ ըլլայնէ հոն տեղի օդը Պալատի օդին չափ առողջ չէ՛, կը պատասխանես, բայց մտքովդ կըսես թէ հարկաւ ասոր տակը բան մը կայ։

Քիչ մը ատեն ալ հոս կը նստի, դարձեալ մէկ քանի բաժանորդ ճարելուն պէս, կը նայիս որ ասկէ՛ ալ Բրիտները ժողովեր հայտէ Պէշիկ-թաշ կերթայ կոր։

— Բարեկամ, աս կե՛նէ տեղ կը փոխես կոր։

— Աս տեղին ալ օդը չը յարմարեցաւ, խոնաւ է, կըսէ, բայց շիտակը ըսելու համար, ալ բաժանորդ գտնելու յոյսն է խոնաւցածը։

Քիչ մը ժամանակ ալ Պէշիքթաշ նստելէն վերջը կիմանաս որ ասկէ ալ կովի առապաներով դիմաց Գուդկունճուք է անցեր։ Ալ ասոր վրայ վայրկեան մը կսկսիս տարակուսիլ թէ այս խմբագրին «Եւրէին մէջը կատուի սեռին հետ խնամութիւն մը կը գտնուի՛» արդեօք։

— Բարեկամ, հիմայ ալ հո՛ս անցար։

— Անանկ ի՞նչ ըրաւ, կը պատասխանէ. սակայն ի՞նչ ըսածը, կամ բաժանորդ չէ կըրցեր գտնել, կամ ի՛բրիս Բաղար՝ չը՛հըշ, տեղացիները բռներ վռնտեր են զինքը։

Վերջապէս ամեն դացած ու ելած տեղը իրարու վրայ 10 նական բաժանորդ հաշուես նէ, կը տեսնես որ խմբագիր մը այս անդադար տեղափոխութեան շնորհիւ, տարին 75 բաժանորդ է եւեթցուցեր։

Ըսէք հիմայ նայիմ, օտար խմբագիրները ասանկ բան կընե՞ն. չէնէ պարապ տեղը մի՛ զրպարտէք ազգերնիս և ազգերնուս խմբագիրները թէ օտար ազգիներուն ըրածին կը հետևին։

ՔՕՆՍԻՐ ԵՒ ԱԳԱՊԵԱՆ

Ագապեան վարժարանը բացած օրէն ի վեր է, փանոսեան կարապետ օր չըլլայ որ իւր թերթին մէջ աւալ աւալ չը պօռայ թէ— «Հայաւոր, գըզլար մէք թէ պի տէտիկինիդ՝ Ագապեան կիպի օլմալը, օրասը պիր ֆաղիլէթ մէք քէզի տիր, գըզլար դաստիարակութիւնը տէ մէք՝ իշտէ պո՛ւ եօլտա օլուր, փանոսեան միլլէթէ պիր մօտէլ եէթիշտիրմէք տիրո՛ւ ևլն. ևայլն։

Փանոսեան այս տեսակ խօսքերով իւր թերթերը լեցնելէն զատ, աշակերտութիւններն ալ ամեն օր առջին ձգած՝ օր մը իմամին խահուէն, օր մը Սարըեար, օր մը Մաղարիոս աղային տունը, օր մը Գրիգոր աղային տունը, օրին մէկն ալ Բալէ տը Բրիսթալի շէնային վրայ հանելով, Ազգիս մեծ ծառայութիւն մը կընեմ կոր ըսելու խաբեբայութեամբ մը ու պատըրուակա՝ Ազգին տունը փրցունելու վրայ է։

Ի՞նչ է եղեր նայինք Ազգին ըրած ծառայութիւնը, ի՞նչ է եղեր տուած դաստիարակութիւնը, ի՞նչ է եղեր ատ աղջկանց դպրոցին օգուտն ու առաւելութիւնը, որ միւս աղջկանց վարժարաններուն մօտէլ մը ըլլալու արժանի է եղեր։

Փառք Աստուծոյ, մէկ երկու տարիէ ի վեր տեսանք սորվածնին, պար, ժիմնասթիք բիանօ, նօթա, երգել, ցաթկել, մարդակազմութիւն գործնական ուսումն, ասոնցմէ զատ ուրիշ ի՞նչ կայ, ո՞ւր է այն խոշոր խոշոր պարծենցած «հէր իքթիզա օլունան իւլում ու ֆինունու թահսիլ իտէպիլմիշլէր» ըսուած ուսմունքնին, որոնց մինչև հիմայ մէկ նշոյլն անգամ չը կըցինք տեսնել։

Ի՞նչ է եղեր առած դաստիարակութիւննին. ան ալ տեսնենք։ Այդ աղջիկները վերջը վերջը Բրիտանիա պիտի ըլլան թէ պարկեշտ ընտանիքներու անդամ։

Եթէ Բրիտանիա պիտի ըլլան՝ ասոր խօսք չունինք, փոխանակ Թօփ-խաբուին դուրսը, Սամաթիոյ գուլիպէներուն մէջ, Պաղչէճիկի փողոցները, բոպիկ բոպիկ, պատըռտած,

կտրրտած, ու թափթրփած, հողին ու մոխրին մէջ պտրտելով, կէս կուշտ կէս—անօթի ապրելուն, չա՛տ աղէկ է որ փառաւոր ու շքեղ թատրոններու բէմը ելնելով, բուռն ծափահարութեանց հետ, հազարաւոր ֆլըրանքներ ալ ճեպերնին լեցնեն:

Իսկ եթէ պարկեշտ ընտանեաց անդամ և զաւակաց բարի և առաքինի մայրեր ըլլալու յատկացեալ են՝ մենք և ո՛չ ազգի մը մէջ այս պէսերով հաճի տեսած չունինք:

Փանոսեան, եթէ դուն կլլեցնել կուզես քու պաշտպաններուդ թէ աղջիկ մը մայր եղած ատեն մինչև որ թիւ 30 չը գիտնայ նէ նշանի չը կրնար կանչել, կը սխալիս. կամ մինչև որ ժիմնասթիք չը գիտնայ՝ զաւակը Կասպին չը կրնար ընել, դարձեալ կը սխալիս, ասկից զատ անաթոմի չը կարդացող աղջիկ մը գեղեցիկ և առողջ զաւակ չը կրնար ունենալ ըսես նէ՝ ասոր ալ քու տուտու նինէ՛դ անդամ չը համոզուիր. և կամ թէ մինչև որ վա՛յ ու Կոթիչ դառնալ չը գիտնան նէ՛ տուն մը չեն կրնար դարձնել, հո՛ս ալ կը սխալիս. վերջապէս աշակերտուհիները հասարակաց զբօսատեղիները ներկայացնելով, և «որք ու նախաճաշ» խաչներ երգել տալով, ատոնց ամէն մէկը կեղծ իրենց համար մէյ մէկ Սաքս Մէյնլին Էրիսթարը կը գտնեն ըսես նէ՛ հո՛ս ալ մեծապէս կը սխալիս, որովհետև ասոր աս տեղը ընդ հանրապէս չէ՛նաներու վրայ պտրտող կիներն ու օրիորդները թուրջուծի Ահմետն անդամ չառնեն:

Ասո՞նք են միթէ ազգային դաստիարակութիւն ըսածը, որ ազգային չըլլալէն ետքը՝ դաստիարակութիւն ալ չեն բնաւ, և ալ ի՞նչ տեսակ դաստիարակութիւն մը կրնայ սպասուիլ անանկ անձէ մը՝ որ անդամ մը դպրոցը քննադատելու ելան նէ՛ «պէն լրմէնի տէյիլիմ, Ֆրէնկ իմ, Չինկեանէ իմ» պօռաց, Հայութիւնը ուրացող մարդու մը ձեռքը աղջիկ յանձնուի նէ՛ ասկէ աւելի ազգային դաստիարակութիւն մը չը կրնար տրուիլ. Ֆրէնկ կամ Չինկեանէին տուածն ալ՝ Ֆրէնկի կամ Չինկեա-

նէի դաստիարակութիւն մը կրնայ ըլլալ միայն, և դեռ փանոսեան չը խախտի չամշար պօռալու թէ՛ «գըզլար դաստիարակութիւնը տէսիլ զինիզ՝ պէյլէ օլմալը, պաքընըլ հերքէս մէտհ ու սէնա՛ իլլէմէքտէ տիր»:

Պապա փանոսեան, դուն փոխանակ Լաթիւրքի, Գուրիէ, Ֆար տիւ Պօսֆօր, Թայմզ Հէրալտ և այլ լրագրաց մէջ, աշակերտուհեացը տուած ֆօնսէրին նկատմամբ գրուած գովեստներէն յափշտակուելուդ, որոնք դեռ Ագապեանի ինչ տեսակ դպրոց մ'ըլլալէն անտեղեկ, ելեր են միայն ընտիր «թիւ»ներ հասցնելու կը ներբողեն, փոխանակ այդ անհիմն ու անտեղի գովեստներով ընթերցողացը աչքերը պայաճիւ ընելու, անգամ մը նոյն իսկ մեր ազգայիներէն նամակաւ կամ բանիւ ֆօնսէրիդ նկատմամբ յայտնած աննպաստ գաղափարին ու դիտողութիւնին երեւան հանէ, յայտնէ որ տեսնենք թէ ասոնք ալ քու հակի վէ պիւ շէյ պիւ շէյ վէ Եսթօ Գոպրեպիլ կոչած անձինքներէ՞ն են, չէ նէ մի քեզի պէս քանի մը հարիւր փանոսեաններ քու գիտցած ու չը գիտցածներովդ մէկտեղ իրենց գրպանին տակէն կրնան հանել:

Օտարագիրներուն գովեստը մեզի պէտք չէ, վասնզի անոնք Ագապեան վարժարանը ֆօնսէրիլաւաւ մը կը կարծեն. քեզ ու քու վարժարանդ ճանչցող և արժանիք ու պատիւ ունեցող մարդու մը գովեստի վկայութիւնը ցուց ևր մեզի, որմէ դժբաղդաբար զուրկ ու կարօտ կը գտնուիս:

Ի՞նչ պէտք է հեռուները և օտար վկայութեանց դիմել. անգամ մը սա մեր Ազգին մէջ գտնուած երեւելի գրագէտներէն մեծանուն ի. Միսաքեանին տուր ականջդ. որ վարժարանիդ մէջ զինքն իբրեւ դասատու հրաւիրած ատենդ, սա հետեւեալ երկու պայմանը առաջարկեց քեզի.

Ա. Վարժարանիդ մէջէն անաթօմի դասախօսութեան վերցուիլը:

Բ. Տարուէ տարի աշակերտուհիներդ Չիֆթ սուլու տանելով, աղջկանցդ պալէթ խաղցնելու:

անտեղի և անվայելուչ սովորութեան վախճան տրուելը :

Կրցա՛ր ընդունիլ այս իրաւացի դիտողութիւնները . — ո՛չ . վասնզի քուկին ալ բուն շահուղ աղբիւրը ա՛ն էր, և դեռ մի՛ խաչնիր պօռալու թէ մուրալով կը պահես կոր զանոնք :

Ո՛յս պայմանը քեզի առաջարկողը այն մարդն է որ 24 տարիներ Բարեզի պէս ազատ երկրի մը մէջ ապրած , և այս տեսակ աղջկանց դաստիարակութիւն ո՛չ տեսած և ո՛չ լսած ունի , և ո՛չ միայն սա՛ այլ զքեզ և քու արթնալիքդ գովեստով խղճող օտարազգի խմբագիրնե՛րն ալ չեն կրնար ցոյց տալ անանկ աղջկանց վարժարան մը , և ո՛չ իսկ Ամերիկայի մէջ անգամ , ուր աշակերտուհիները թատերաբեմերու վրայ հանուելով՝ հասարակաց զուարճութեանը առարկանե՛րն ըլլան :

Ձր կարծուի՛ թէ մենք այս խօսքերը փանոսեանի կը դրուցենք . փանոսեան ըստած մարդը , եթէ մենք լաւ կը ճանչենք , անանկ պինդ գլուխ ու պինդ երես մէկն է որ , երկինքէն ֆրիստոս ինքն ալ իջնէ ու ըրածդ սը . խալ և ձախող ընթացքմընէ ըսելու ալ ըլլայ նէ — Հայա՛ր , եալան տըր , տիւշմէնիք տիր , հասէտճիլիք տիր , տիւնեա պանա քէօթիւլիւք իթմէք իսթէր , փագաթ մէկէրչի պիդ տէքի շէրէֆ ու իթիպար , համիյէթ , էմնիյէթ (քէտիյէ թուլում) , դուտրէթ (հէվասը օլմալը) , մէվնուտ օլտուգճա , պիր թագըմ միլլէթիմիդին էօյլէ 2դիլլէրինէ եէնիլէճէճմիլիզ , հաշա , վէ թէօպէ իսթաղֆրուլլահ :

Ի՛հ , փանոսեան այս տեսակ խօսքերով իր դպրոցը ուրիշ վարժարաններուն հօփէլ մը կըրնայ ընել նէ , իր վարժարանին ալ դործն ու արդիւնքը մէյտանն է , ուրիշ աղջկանց դըպրոցներուննալ : Ահա Տ . Սուքիաս հօր վարած աղջկանց վարժարանին արդիւնքը , որ ֆէմալ բաշայի ջատագովութեանն ու հրապարակաւ գովեստիցն արժանացաւ , բայց դեռ Ազապեան աշակերտուհեաց նկատմամբ գովեստի բառ մ'ալ չ'ըսելէն զատ , այդ վարժարանին ուսմանց ընթացից տնօրէնութիւնը փանոսեանի ձեռքէն առնելով , յատուկ մասնաժողովոյ մը տնօրէնութեանը ներքեւ դրուելու գաղափարին համամիտ գտնուեցաւ ու գովեց այդ առաջարկութիւնը , ահա՛ւասիկ փանոսեանին 3 ժամու չափ պաշտպանութիւն ընող ուսումնական և բարձրաստիճան անձի մը՝ փանոսեանին նկատմամբ տուած անսուտ վկայութիւնը :

Ահա՛ խաագիւղի Սրբուհեան որբանոցի վարժարանը և ասկէ ելնող որբ և անտէրունջ աղջկանց գովութեան արժանի վիճակը , որոց ամեն մէկը պարկեշտութեան , առաքինու-

թեան , ուսումնականութեան ու ճշմարիտ կըրթութեան մէյ մէկ տիպարներ հանդիսացած են , և այս ո՛չ թէ մեք , այլ բոլոր թաղեցի հասարակութիւն մը կը վկայէ ասոր այսպէս ըլլալը , մինչդեռ քու վարժարանէդ ելնող և բարի վարուց ու մաքուր բարոյականի տէր է տէյի քու ստորագրութեամբդ ալ ձեռքը վըկայագիր մ'ունեցող աշակերտուհիդ , Ազգային Պատրիարքսրանին դատաստանական աւտեանէն՝ ամուսնական պատուոյն և ուխտին անհաւատարի՛մ գտնուած ըլլալու մեղօք յանցաւոր կը վճռուի : Ահա վարժարանիդ արդիւնքը և տուած դաստիարակութեանդ պըտուղը :

Եւ դեռ այդ կասկածելի , տակաւին ամբաստանութեան տակ գտնուող վարժարանիդ բարոյականն ու ընթացքը՝ Ազգային միւս վարժարանաց հօփէլ մ'ընել ուզելու չե՛ս ամհար : Փանոսեան , անանկ Բախալի ու Եկր Ել Խալի փաստաբանութեամբ հալիւր խաբելու ժամանակը անցած է , պարապ տեղը Կոստանպոլս երկար բարակ խօսքերով խնդիրը փոխելու մի՛ ճգնիր , պէ յնասալուլիւն պէտքը չէ . մենք քեզի ֆօնէրը ըստած բանը տղէկ է , գէշ է չենք հարցընէր կոր , ալլահա շիւքիւր ամեն գիշեր Ալբաղարի ու Ալամպրայի մէջ կը արուի կոր , ուզողը կերթայ կը տեսնէ կը համոզուի :

Սակայն դուն քու վարժարանիդ մէջ մայր պիտի հասցնես թէ բրիմատօնա , դուն սրվոր պատասխանը տուր . ապա թէ ո՛չ անանկ ամեն օր եօթը ութը էջ լեցնելով պօշպօղաղութեան ելնելու կուտ մը չընէր . ատ խօսքերը թախըմիկովը ժողվէ ու մարդ չը տեսած տարկամացուկ մը իմամ բաշայի չեփլիլը նետէ :

Մի՛ վախնար , փանոսեան , անանկ խօսքերու ու բառերու փոթորիկներուն՝ Կապուս ձըդ չիկայ . ինչպէս որ դուն մինչև հիմայ ամեն մէկ թերթիդ մէջ քօնաթիւթ օյիդ վրայ դովեստ մը տուած չե՛ս անցնիր , անանկ ալ մենք այնուհետև մեր ամեն մէկ թերթին մէջ Ազգպեանի և քու Կարթիկ ու խաբեբայ ընթացքիդ վրայ բան մը չը գրած չը պիտի անցնինք :

ՇԱՐԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

ԳԼՈՐԳ Յ. ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐ ԱՆԻ Ռ. Յ. ՔԻՒՐԲՃԵԱՆ

Աղջկանց Անկո — Հայկական դաստիարակու-
թեան բրօկրամբ .

ԲԱԼԷ ՏԸ ՔՐԻՍՏՈՍԼԻ ԴՈՒՌԸ

- Դուք ներս չէք կրնար մտնել .
- Պատճառ , աս պիլէթը ձերը չէ .
- Մերն է ամա , վրադ չէ՛ն կը հօտի կոր ,
չըւար :

— Երկու տարի է սըվոր թուղթերը ծոցս
դրած՝ տանս մէջ պարապ տեղը նստեր կըսպա-
սեմ . աղէկ հասկըցայ թէ՛ մինչեւ որ հուսա չը-
կայնիմնէ՛ ինծի զարնելիք չունի :

— Ներեցէք , Մարկոս էֆէնտի , նաւապե-
տը պատուիրեց որ քիչ մը ձաթ ե նիդ կարէիք ,
չողենաւ ուն Կիւսաբանէք կոր :